

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500786 Dret	OT	4	2

Professor de contacte

Nom: Sandra Camacho Clavijo

Correu electrònic: Sandra.Camacho@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: espanyol (spa)

Grup íntegre en anglès: No

Grup íntegre en català: No

Grup íntegre en espanyol: Sí

Equip docent

Susana Navas Navarro

Prerequisits

Per a un bon coneixement de la responsabilitat civil és imprescindible el coneixement profund del dret civil patrimonial i del tema de la prescripció.

Objectius

Com a objectius de l'assignatura es poden esmentar els següents:

1. aprofundir en els conceptes fonamentals de la responsabilitat civil
2. afrontar els problemes pràctics que l'estudiant tindrà en l'exercici de la professió en el futur
3. Destacar la importància de l'assegurança en un món global

Competències

- Analitzar adequadament les qüestions vinculades amb la igualtat entre homes i dones.
- Buscar, interpretar i aplicar normes jurídiques, argumentant cada un d'aquests assumptes.
- Comunicar de manera persuasiva els punts de vista propis.
- Contextualitzar les diferents formes de creació del dret en la seva evolució històrica i en la seva realitat actual.
- Defensar oralment de forma clara i estructurada les idees, els treballs, informes, escrits i dictamens.
- Demostrar que es té una consciència crítica en l'anàlisi de l'ordenament jurídic i el desenvolupament de la dialèctica jurídica.
- Demostrar un raonament reflexiu i crític: anàlisi, síntesi, conclusions.
- Identificar, conèixer i aplicar els principis bàsics i generals de l'ordenament jurídic.
- Identificar els conflictes d'interessos subjacents en litigis i casos reals.
- Incorporar els mecanismes necessaris per conèixer, valorar i aplicar les reformes legislatives així com per seguir els canvis que es produeixen en una determinada matèria.
- Planificar i organitzar: gestió del temps, dels recursos, etc.
- Redactar i formalitzar treballs, informes, escrits i dictamens.

- Ser capaç d'aprendre de manera autònoma i tenir un esperit emprenedor
- Ser capaç de generar coneixements, tenir iniciativa i creativitat, innovar i aportar noves idees.
- Treballar en equip: poder formar part de grups de treball i també coordinar-los i prendre decisions que afectin tot el grup.

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar els conceptes fonamentals del dret civil.
2. Analitzar les institucions pròpies del dret patrimonial.
3. Aplicar els conceptes de manera transversal en les diverses matèries que compreses en el dret civil a partir de la jurisprudència emanada dels diferents òrgans jurisdiccionals.
4. Aplicar els coneixements adquirits en l'elaboració de documents que reflecteixin determinats interessos jurídics.
5. Aplicar estratègies comunicatives per identificar i exposar conflictes de caràcter jurídic en els diversos àmbits del dret civil, civil familiar, de successions, de consum, de menors, de responsabilitat civil.
6. Aplicar estratègies per a produir textos escrits i orals en els diversos àmbits del dret civil.
7. Comunicar de manera persuasiva els punts de vista propis.
8. Contextualitzar les formes de creació del dret en l'àmbit patrimonial.
9. Defensar oralment de forma clara i estructurada les idees, els treballs, informes, escrits i dictamens.
10. Demostrar un raonament reflexiu i crític: anàlisi, síntesi, conclusions.
11. Distingir el context sociojurídic de les diverses institucions civils.
12. Elaborar informes sobre els nous canvis legals.
13. Exposar oralment, amb un discurs crític, les reformes de les institucions civils.
14. Identificar els conflictes d'interessos que pretén resoldre el legislador quan elabora normes civils.
15. Interpretar críticament els fonaments del dret civil.
16. Planificar i organitzar: gestió del temps, dels recursos, etc.
17. Produir textos orals en els diversos àmbits del dret civil, en què es demostrin capacitats comunicatives específiques.
18. Produir textos orals i escrits exposant punts de vista propis que incideixin en les institucions juridicocivils.
19. Redactar i formalitzar treballs, informes, escrits i dictamens.
20. Redactar textos escrits (contractes, testaments).
21. Resoldre interferències entre els diferents interessos en conflicte presents en les normes civils.
22. Ser capaç d'aprendre de manera autònoma i tenir un esperit emprenedor.
23. Ser capaç de generar coneixements, tenir iniciativa i creativitat, innovar i aportar noves idees.
24. Treballar en equip: poder formar part de grups de treball i també coordinar-los i prendre decisions que afectin tot el grup.

Continguts

RESPONSABILITAT CIVIL

TEMA 1. ELS ELEMENTS DE LA RESPONSABILITAT CIVIL

1. Introducció
  - 1.1. Evolució històrica
  - 1.2. Funcions de la responsabilitat civil
  - 1.3. Classes de la responsabilitat civil
2. Responsabilitat civil extracontractual i contractual
3. Responsabilitat civil derivada del dany ocasionat per la comissió d'un delictes
4. Requisits de la responsabilitat civil

- 4.1. Comportament danyós
  - 4.1.1. Tipologia
  - 4.1.2. Antijuridicitat
  - 4.1.3. Imputabilitat
- 4.2. El dany
  - 4.2.1. Concepte i classificació
  - 4.2.2. El dany moral
  - 4.2.3. Especial referència al "dany econòmic pur"
- 4.3. El nexa causal i els criteris d'imputació objectiva
  - 4.3.1. Distinció. La "causalitat adequada" com criteri d'imputació objectiva
  - 4.3.2. Causalitat e incertesa: en les causes i en els subjectes que ocasionen el dany. Solucions jurídiques
  - 4.3.3. Cas fortuït i força major. La previsió del dany
- 4.4. Criteri d'imputació: culpa i risc
  - 4.4.1. Evolució jurisprudencial de la responsabilitat per culpa
  - 4.4.2. Responsabilitat objectiva i legislació espanyola
  - 4.4.3. Supòsit especial: responsabilitat i pràctica de l'esport
- 5. Responsabilitat civil amb elements d'estrangeria: qüestions bàsiques

TEMA 2. LA REPARACIÓ DEL DANY

- 1. La obligació de reparar: característiques i subjectes
- 2. Vies de reparació del dany
  - 2.1. Convenis transaccionals
  - 2.2. Procediment arbitral
  - 2.3. Mediació
  - 2.4. Reclamació judicial
    - 2.4.1. El contingut de la demanda i la contestació
    - 2.4.2. Legitimació activa i passiva de l'acció de responsabilitat
    - 2.4.3. Responsabilitat civil i càrrega de la prova. La importància de l'art. 217 LEC: la "facilitat probatòria"
- 3. Formes de reparació del dany
- 4. Valoració del dany i baremació
- 5. La concurrència d'indemnitzacions per un mateix dany: consideració especial de les indemnitzacions per accident laboral
- 6. Les indemnitzacions per raó de solidaritat

- 5.1. Indemnitzacions a les víctimes de terrorisme
- 5.2. Indemnitzacions a les víctimes de delictes violents i contra la llibertat sexual
- 5.3. Indemnitzacions a les víctimes d'infeccions sanitàries
- 7. Prescripció de l'acció

TEMA 3. LA RESPONSABILITAT CIVIL PER FET ALIÈ

- 1. Introducció a la responsabilitat per fet aliè. Presumpció de culpa
- 2. La responsabilitat de pares i tutors
  - 2.1. Fonament i requisits
  - 2.2. Criteri d'imputació
- 3. La responsabilitat de l'empresari
  - 3.1. Fonament i requisits
  - 3.2. Acció de repetició
- 4. La responsabilitat del Centre docent d'ensenyament secundari i dels professors
  - 4.1. Concepte i requisits
  - 4.2. Subjectes responsables
  - 4.3. Acció de repetició

TEMA 4. LA RESPONSABILITAT CIVIL I EL DRET DE FAMÍLIA

- 1. Introducció. El model de diligència en l'àmbit de la família
- 2. Responsabilitat civil derivada de les relacions paterno-filials:
  - 2.1. Responsabilitat civil derivada del caràcter extramatrimonial de la filiació
  - 2.2. Responsabilitat civil derivada de l'incompliment de l'exercici de la potestat parental
  - 2.3. Responsabilitat civil pels danys prenats ocasionats pels progenitors
- 3. Responsabilitat civil derivada de l'incompliment de deures del matrimoni

TEMA 5. LA RESPONSABILITAT CIVIL EN CAS DE LESIÓ DE LA PRIVACITAT

- 1. Honor, intimitat personal i familiar i pròpia imatge com drets de la personalitat: concepte i caràcters
  - 1.1. conflicte entre drets fonamentals: honor, intimitat, pròpia imatge versus llibertat d'expressió i d'informació
  - 1.2. La intromissió il·legítima: Supòsits. El consentiment com a causa de justificació
    - 1.2.1. Tutela civil. Contingut de la protecció civil
    - 1.2.2. Cessament de la intromissió
    - 1.2.3. Presumpció de perjudici
    - 1.2.4. Indemnització. Beneficiaris
- 2. Protecció de dades de caràcter personal

- 2.1. Fitxers i dades de caràcter personal. Concepte i classes. Los Big Data
- 2.2. El tractament de les dades de caràcter personal
  - 2.2.1. Concepte. Finalitat. Proporcionalitat
  - 2.2.2. Subjectes: responsable i encarregat del tractament. Centres de dades
  - 2.2.3. Accés i cessió de dades. Distinció
  - 2.2.4. Consentiment al tractament. Excepcions
- 2.3. Transferència internacional de dades de caràcter personal. Concepte. Autoritzacions. Clàusula de "tercer beneficiari"
- 2.4. Responsabilitat civil en cas de vulneració del dret a la privacitat
- 2.5. Dret aplicable: Regla general i regles especials

TEMA 6. LA RESPONSABILITAT CIVIL DAVANT DELS CONSUMIDORS I DELS USUARIS: DISPOSICIONS GENERALS I SERVEIS DEFECTUOSOS

- 1. Els diferents règims de responsabilitat en el Reial Decret-Legislatiu 1/2007 i Codi de Consum de Catalunya
- 2. Disposicions generals en matèria de responsabilitat
  - 2.1. Titular del dret a la indemnització. El concepte de consumidor i usuari
  - 2.2. Productes i serveis dels que es respon
  - 2.3. Criteris d'imputació
  - 2.4. Subjectes responsables. Solidaritat
  - 2.5. Danys indemnitzables. Dany moral
  - 2.6. Accions. Terminis. Sistema arbitral de consum (Reial Decret-Legislatiu 231/2008, de 15 de febrer). Mediació de consum
- 3. Danys causats per serveis defectuosos. Dualitat de règims de responsabilitat
  - 3.1. Concepte de servei
  - 3.2. Subjectes responsables. Solidaritat
  - 3.3. La víctima. Accions i Terminis
  - 3.4. La responsabilitat pels danys ocasionats en l'ús correcte dels serveis
  - 3.5. Ús d'un producte defectuós en la prestació d'un servei

TEMA 7. ELS DANYS PER PRODUCTES DEFECTUOSOS

- 1. Evolució de la responsabilitat civil del fabricant: la Directiva 85/374/CEE, de 25 de juliol i el Dret espanyol. De la Llei 26/1984 al Reial Decret Legislatiu 1/2007 passant per la Llei 22/1994
- 2. Trets generals de la responsabilitat per productes defectuosos: responsabilitat objectiva, extracontractual i quantitativament limitada
- 3. Concepte de producte: "Tot bé moble"
- 4. Defectes del producte

- 4.1. Concepte de defecte
- 4.2. Classes: defecte de fabricació, de disseny, en les instruccions i advertències dels riscos
- 4.3. Deures d'informació posteriors a la comercialització del producte
5. Subjectes responsables:
  - 5.1. Responsable directe: el productor. Fabricant i importador en la Unió europea
  - 5.2. Responsable subsidiari: el proveïdor
  - 5.3. Responsabilitat solidària dels subjectes responsables. Intervenció d'un tercer. Culpa del perjudicat
6. Causalitat i imputació objectiva
  - 6.1. La càrrega de la prova. Facilitat probatòria (art. 217.7 LEC)
  - 6.2. Causes d'exoneració de la responsabilitat. Moment de posada en circulació del producte. Riscos del desenvolupament
7. Danys indemnitzables. Tipologia. Límits a la indemnització. Assegurança obligatòria. Dany moral i producte defectuós
8. Accions: legitimació i terminis. Extinció de la responsabilitat
9. Relació de la responsabilitat per defectes en els productes amb d'altres sistemes de responsabilitat contractual i extracontractual

TEMA 8. LA RESPONSABILITAT CIVIL MÈDICA I HOSPITALÀRIA

1. Responsabilitat mèdica i hospitalària com responsabilitat contractual i extracontractual. Supòsits
  - 1.1. Medicina privada. Responsabilitat contractual indirecta
  - 1.2. Medicina pública. Conflicte de jurisdiccions. La Llei 40/2015, d'1 d'octubre, de règim jurídic del sector públic
  - 1.3. Responsabilitat de l'equip mèdic
  - 1.4. Aplicació del règim de responsabilitat del Reial Decret-Legislatiu 1/2007
2. El concepte de «lex artis». Consentiment informat i autonomia del pacient
3. La prova de la culpa mèdica. Darrera doctrina jurisprudencial: la prova de presumpcions en matèria de responsabilitat mèdica
4. La doctrina jurisprudencial del Wrongful Life i Wrongful Birth

TEMA 9. LA RESPONSABILITAT CIVIL PER DEFECTES EN LA CONSTRUCCIÓ

1. Evolució legal i jurisprudencial de la responsabilitat per defectes en la construcció en l'ordenament jurídic-privat
2. La responsabilitat civil per defectes en la construcció en la Llei 38/1999, de 5 de novembre, d'ordenació de l'edificació (LOE)
  - 2.1. Principis generals: àmbits objectius i temporals de la LOE
  - 2.2. Subjectes responsables. Règim de responsabilitat
  - 2.3. Defectes. Tipologia

2.4. Criteri d'imputació

2.5. Terminis de garantia. Accions i terminis de prescripció

3. La responsabilitat civil per defectes en la construcció en el Codi civil: arts. 1591 i 1909 CC

4. La responsabilitat civil per defectes en la construcció en el Reial Decret-Legislatiu 1/2007 (art. 149)

TEMA 10. LA RESPONSABILITAT CIVIL DELS PRESTADORS DE SERVEIS JURÍDICS

1. Advocats i procuradors: supòsits, normes aplicables i criteri d'imputació. Referència a la Llei 2/2007, de 15 de març, de societats professionals

2. Notaris: supòsits, normes aplicables i criteri d'imputació

3. Registradors de la propietat: supòsits, normes aplicables i criteri d'imputació

4. Àrbitres. Referència a l'art. 21 de la Llei d'arbitratge

TEMA 11. LA RESPONSABILITAT PER L'ÚS DE VEHICLES A MOTOR

1. Doble règim de responsabilitat:

1.1. Introducció

1.2. Subjectes responsables. El propietari del vehicle

1.3. Danys. Classes. Valoració mitjançant barems d'acord amb la Llei 35/2015 de 22 de setembre, de reforma del sistema de valoració dels danys causats en accidents de circulació

1.4. Perjudicats

2. Assegurança obligatòria i assegurança voluntària. Satisfacció de la indemnització en l'àmbit de la primera

3. El consorci de compensació d'assegurances: supòsit de la seva intervenció en matèria de responsabilitat per l'ús de vehicles a motor

4. Qüestions processals: vies de reclamació de la reparació del dany

TEMA 12. LA RESPONSABILITAT CIVIL EN CAS D'INFRACCIÓ DELS DRETS D'AUTOR

1. Autor i modalitats de coautoria

2. Objecte de protecció: l'obra

2.1. El requisit de l'originalitat. Criteri objectiu i criteri subjectiu

2.2. Obres atípiques. Supòsits: pàgines web i obres gastronòmiques

3. Contingut dels drets d'autor: facultats morals i patrimonials. Altres drets

4. Duració dels drets i domini públic. Les cessions de drets d'autor. Les llicències "creative commons"

5. Accions de protecció dels drets d'autor: acció de cessament i indemnització. Danys indemnitzables.

6. Les entitats de gestió

7. Drets d'autor i noves tecnologies:

7.1. Drets d'autor i mesures tecnològiques de protecció. Gestió online dels drets d'autor

7.2. Infracció de les mesures tecnològiques de protecció. Efectes jurídics

7.3. L'anomenada "tasa Google"

TEMA 13. ALTRES SUPÒSITS DE RESPONSABILITAT OBJECTIVA

1. Danys derivats de la navegació aèria: Llei 48/1960, de 21 de juliol, de navegació aèria. Els drons civils
2. Danys nuclears: Llei 12/2011, de 27 de maig, sobre responsabilitat civil per danys nuclears o produïts per materials radioactius
3. Danys causats en l'exercici de la caça. La Llei de Caça de 4 d'abril de 1970 i Reglament de 25 de març de 1971
4. Responsabilitat per immissions: abús de dret i exercici antisocial del dret subjectiu. Dret a la intimitat. Danys ecològics
5. Responsabilitat pels fets causats pels animals. La responsabilitat del veterinari. Consideració jurídica dels animals
6. Responsabilitat pels danys causats per coses inanimades. Referència a l'art. 1910 CC

TEMA 14. RESPONSABILITAT CIVIL I TECNOLOGIA. EL MERCAT DIGITAL

1. Introducció a la societat de la informació, del coneixement i d'internet
  - 1.1. Estructura d'internet. Principis reguladors
  - 1.2. La world wide web
  - 1.3. L'internet de les coses
  - 1.4. Els algorismes com "agents autònoms". La intel·ligència ambiental
2. Protecció de dades de caràcter personal i tecnologia
  - 2.1. Cookies i publicitat comportamental online
  - 2.2. Computació en el núvol i protecció de dades
  - 2.3. Xarxes socials i protecció de dades
  - 2.4. La digitalització de la persona física i un nou concepte de privacitat
3. Serveis de la societat de la informació i prestadors de serveis
  - 3.1. Nocions bàsiques
  - 3.2. Tipus de prestadors de serveis. Els serveis d'intermediació
  - 3.3. Responsabilitat i normes d'exclusió
4. La robòtica
  - 4.1. Tipus de robots
  - 4.2. Qüestions jurídiques que es plantegen

Metodologia

El procés d'aprenentatge té com a base el treball de l'estudiant, qui aprèn treballant, essent la missió del professorat ajudar-lo en aquesta tasca subministrant-li informació i mostrant-li les fonts on es pot aconseguir.

El desenvolupament de la docència de l'assignatura i de la formació de l'estudiant es fonamenta en les següents activitats:

1. Activitats dirigides:

1.1 **Classes magistrals:** on l'estudiant assoleix les bases conceptuals de la matèria i seu el marc jurídic normatiu i jurisprudencial. Les classes magistrals són les activitats en les quals s'exigeix menys interactivitat a l'estudiant i estan concebudes com un mètode fonamentalment unidireccional de transmissió de coneixements del professor a l'alumne.

1.2. **Classes pràctiques:** on els estudiants analitzen i resolen juntament amb el professor casos pràctics prèviament elaborats. En supòsits concrets, els casos s'elaboraran a classe. La base del treball pràctic és la comprensió i aplicació crítica de la normativa i jurisprudència relacionades amb el contingut essencial explicat a les classes teòriques.

2. Activitats supervisades:

Es tracta d'activitats que els estudiants desenvoluparan en l'aula, amb la supervisió i suport del professor. Es tracta de l'elaboració d'algun supòsit pràctic en l'aula, estudi i discussió oral de textos jurídics, bé de la realització d'esquemes d'alguns epígrafs de l'assignatura, de l'elaboració d'un glossari de conceptes. El contingut concret d'aquestes activitats el determinarà el professor de cada grup.

3. Activitats autònomes:

3.1. **Elaboració de documents:** es tracta de documents de les activitats pràctiques que seran lliurades i analitzades a l'aula (vegeu 1.2). Es pot tractar de casos pràctics proposats amb l'antelació suficient pel professor extrets de sentències dels tribunals. També es proposa com activitat autònoma un examen parcial, la forma concreta del qual la determinarà cada professor en el seu grup.

3.2. **Cerca de bibliografia i jurisprudència instrumental per a la resolució dels casos pràctics i la preparació de l'examen.** En algun o alguns casos els estudiants hauran de fer la cerca de la documentació de forma autònoma.

3.3. **Lectura comprensiva de textos jurídics:** Els textos jurídics poden ser sentències, normes articles de revista o monografies, a més del manual o dels manuals recomanats. El tipus de text jurídic concret es determinarà per cada professor segons el seu grup.

Part del material jurídic a disposició de l'estudiant es lliurarà mitjançant el campus virtual.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
classes magistrals	29,5	1,18	4, 5, 6, 10, 12, 13, 16, 24
classes pràctiques	7,5	0,3	2, 9, 10, 18, 21, 23
Tipus: Supervisades			

aplicació pràctica de coneixements teòrics	8	0,32	10, 11, 13, 17, 18, 19, 23, 24
Tipus: Autònomes			
cerca de bibliografia i jurisprudència	10	0,4	3, 4, 8, 9, 10, 20, 24
estudi	43,5	1,74	6, 8, 12, 16, 17, 18, 24
examen parcial	1,5	0,06	9, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 19, 23
lectura textos jurídics	30	1,2	2, 3, 4, 19, 23, 24
redacció de treballs	20	0,8	3, 4, 6, 7, 9, 12, 15, 16, 17

Avaluació

SISTEMA D'AVALUACIÓ DE L'ADQUISICIÓ DE LES COMPETÈNCIES I SISTEMA DE QUALIFICACIONS

SISTEMA D'AVALUACIÓ I DE QUALIFICACIÓ ORDINARI:

1.1. Avaluació continuada:

El professor de cada grup proposarà a l'inici del curs les activitats que consideri pertinents a efectes de l'avaluació continuada. A tall d'exemple es pot tractar de:

- fer proves de coneixements teòrics (escrites/orals) al llarg del curs
- aplicació pràctica de conceptes teòrics (casos pràctics, glossaris, esquemes, etc...)
- comentaris de sentències, redacció de documents

1.2. Examen final:

Tots els alumnes hagin superat o no l'avaluació continuada **PODEN ACCEDIR** a l'examen final. El tipus concret d'examen (oral, escrit, desenvolupament de preguntes, multiple choice, etc...) serà determinat per l'equip docent. Els estudiants s'examinen del programa de l'assignatura.

1.3. Qualificació de l'assignatura amb el sistema d'avaluació

La puntuació obtinguda en l'avaluació continuada tindrà un valor del 30% de la qualificació de l'assignatura. La puntuació de l'examen tindrà un valor del 70% de la qualificació de l'assignatura.

nota de l'avaluació continuada: l'obtinguda o bé 0 si no s'ha fet.

nota de l'examen final: l'obtinguda a l'examen

L'assignatura s'aprovarà amb l'obtenció d'un mínim de 5 sobre 10, d'acord amb els percentatges establerts.

SISTEMA D'AVALUACIÓ I DE RE-AVALUACIÓ: per accedir a la re-avaluació s'ha d'obtenir una nota mínima de 4 sobre 10 entre la nota de l'avaluació continuada i l'examen final. Els alumnes s'examinen del programa de l'assignatura.

L'assignatura s'aprovarà amb l'obtenció d'un mínim de 5 sobre 10, d'acord amb els percentatges establerts

3. CONVOCATÒRIES

L'establert a la normativa.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
examen final ordinari	70%	0	0	2, 3, 4, 6, 7, 8, 10, 11, 15, 16, 17, 18, 23, 24
prova de coneixements teòrics+aplicació pràctica de conceptes teòrics+ activitats proposades pel professor	30%	0	0	1, 2, 3, 4, 8, 10, 12, 13, 14, 16, 20, 21, 22, 23, 24
re-avaluació	70%	0	0	1, 5, 9, 10, 11, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 23, 24

Bibliografia

BIBLIOGRAFIA BÀSICA:

1. F. REGLERO CAMPOS/ J. M. BUSTO LAGO (coord.), Lecciones de responsabilidad civil, 2ª. ed., Dykinson, Madrid, 2013. 2. <http://www.lndret.com>
3. E. ROCA TRIAS / M. NAVARRO MICHEL, Derecho de Daños, Textos y Materiales, 6ª ed, Tirant Lo Blanch, Valencia, 2011.
4. R. BERCOVITZ y otros, Manual de propiedad intelectual, 6ª edic, Tirant Lo Blanch, Valencia, 2015.
5. A. LÓPEZ LÓPEZ y otros, Tratado jurisprudencial de responsabilidad civil, Tirant Lo Blanch, Valencia, 2013.
6. R. DE ÁNGEL YAGÜEZ, Causalidad en la responsabilidad extracontractual: sobre el arbitrio judicial, la imputación objetiva, Civitas, 2014.
7. F. PANTALEÓN PRIETO, "Causalidad e imputación objetiva: criterios de imputación", AA. VV. Centenario del Código civil (1889-1989), vol. 2, Centro de estudios Ramón Areces, Madrid, 1990, pp. 1561-1592.
8. P. SALVADOR CODERCH/F. GÓMEZ POMAR (dirs.), Tratado de la responsabilidad civil del fabricante, 1ª ed., Aranzadi, Pamplona, 2008.
9. L. DÍEZ-PICAZO, Derecho de daños, Civitas, Cizur Menor, 1999.

BIBLIOGRAFIA RECOMANADA:

1. S. NAVAS NAVARRO / S. CAMACHO CLAVIJO, Derecho del mercado digital (Principios y reglas jurídicas), Tirant Lo Blanch, Valencia, 2016.
2. A. ORTI VALLEJO (dir.), La responsabilidad civil por daños causados por servicios defectuosos, Aranzadi, 2ª. edic., 2015.
3. F. REGLERO CAMPOS (coord.), Tratado de la responsabilidad civil, 2 vols., 5ª ed., Aranzadi, 2014.
4. R. DE ÁNGEL YAGÜEZ, Daños Punitivos, Civitas, 2012.
5. ASOCIACIÓN DE PROFESORES DE DERECHO CIVIL, Cuestiones actuales en materia de responsabilidad civil, Ediciones de la Universidad de Murcia, Editum, 2011.
6. F. REGLERO CAMPOS (dir.), J. A. BADILLO ARIAS (coord.), Accidentes de circulación: responsabilidad civil y seguro, 3ª ed., Aranzadi, 2013.
7. J. SANTOS BRIZ y otros, La responsabilidad civil, 2 Vol., Madrid, 2008.

8. L. DÍEZ-PICAZO, El escándalo del daño moral, 1ª edic., Madrid, 2008.
9. M^a. A. PARRA LUCÁN, La protección del consumidor frente a los daños. Responsabilidad civil del fabricante y del prestador de Servicios, Reus, Madrid, 2011.
10. J. MARCO MOLINA, La responsabilidad civil del fabricante por productos defectuosos. Fundamentos y aplicación. Atelier, Barcelona, 2007.
11. M. YZQUIERDO TOLSADA, Responsabilidad civil contractual y extracontractual, Madrid, 1993.
12. S. CAVANILLAS MÚGICA / I. TAPIA FERNÁNDEZ, La concurrencia de responsabilidad contractual y extracontractual. Tratamiento sustantivo y procesal, Centro de estudios Ramón Areces, Madrid, 1992.

LEGISLACIÓ:

- * Codi civil de Catalunya
- * Codi civil espanyol
- * Llei de propietat intel·lectual
- * Legislació especial en matèria de RC esmentada pel Professor al llarg del curs